

YHTEISKUNTAOPPI

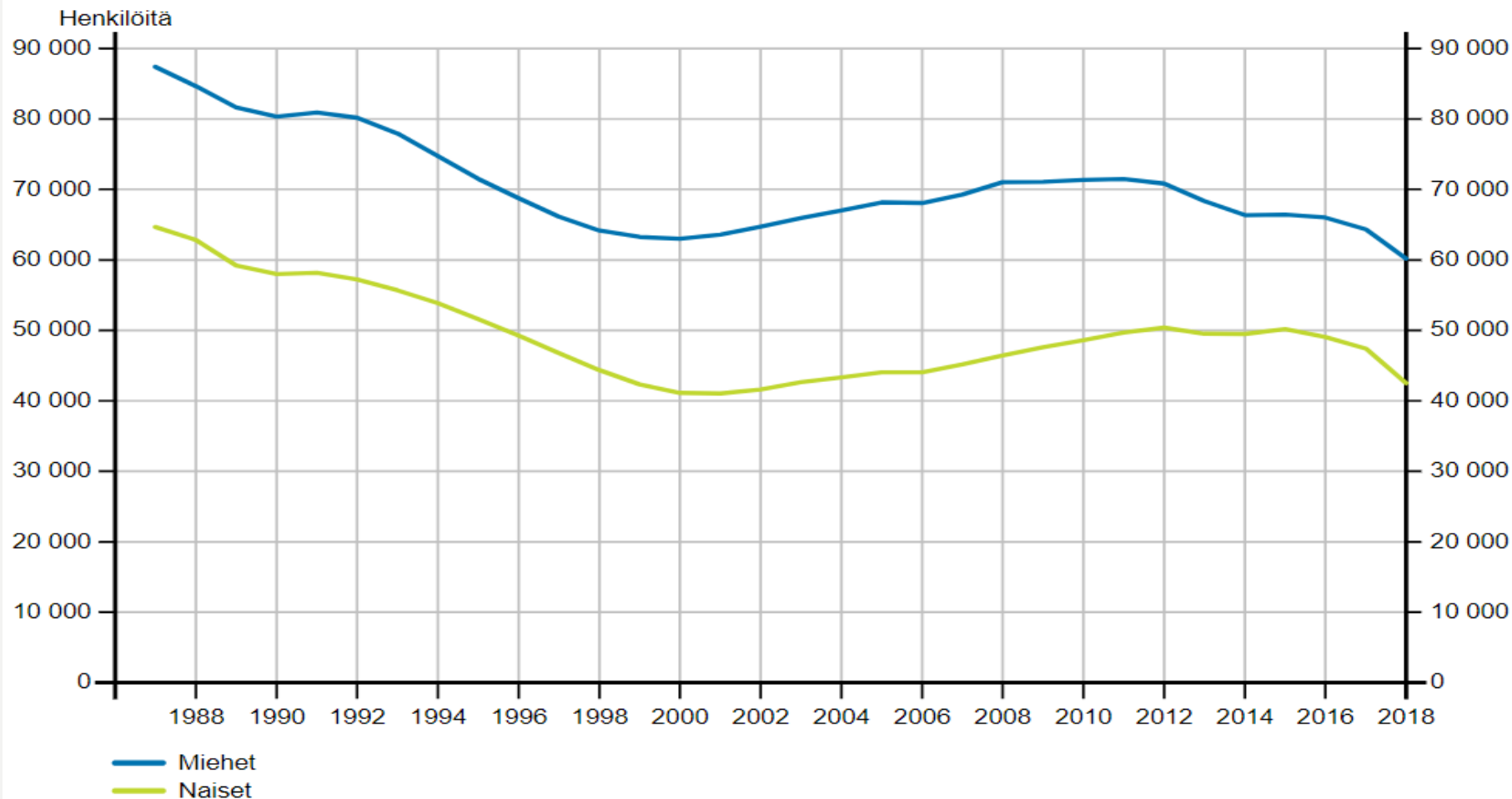

1. TIEDOLLA SAA VALTAA

- viestimet eli **media**
- Tilastoja kerätään päätöksenteon tueksi ja selvittämään, miten päätökset vaikuttavat.
- **Retoriikka** on tärkeää:
  - argumentointi edellyttää hyvää käsitteiden hallintaa
  - puheenaiheiden valinta
  - kriittisyys.
- Yhteiskuntatieteet tutkivat **ihmistä, vuorovaikutusta ja yhteisöjä.**
- Tutkijat tekevät empiirisiä eli kokemusperäisiä havaintoja yhteiskunnasta.
- Yhteiskuntatieteitä ovat esim. sosiologia, valtio-oppi, kansantaloustiede, mediatutkimus, sosiaalipolitiikka, yhteiskuntafilosofia, yhteiskuntahistoria ja kehitysmaatutkimus.

TEE KAKSI HAVAINTOA KUVAAJASTA JA MIETI SYITÄ HAVAINTOJEN TAUSTALLA

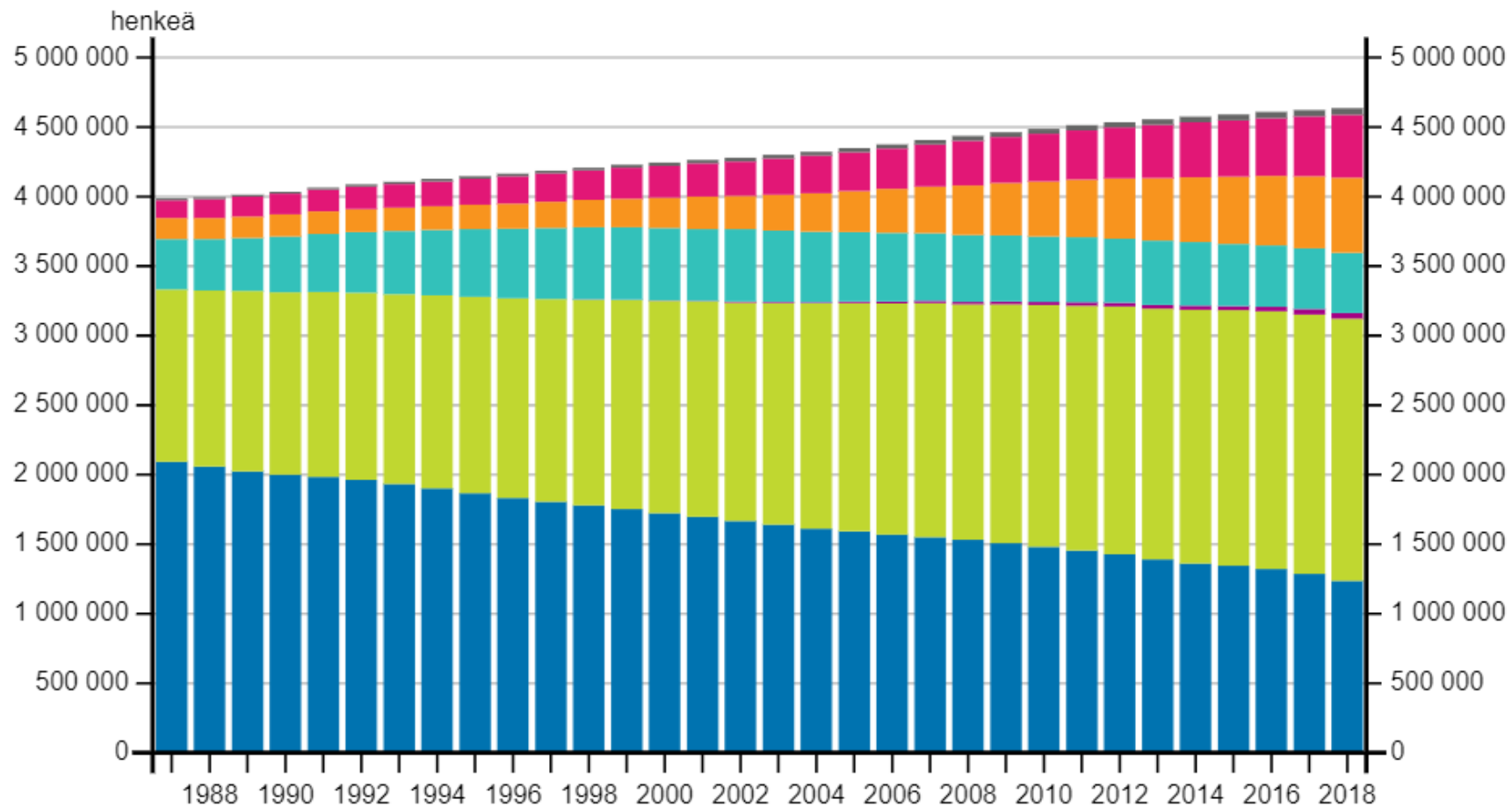
Perusasteen jälkeistä tutkintoa vailla olevat 20-29-vuotiaat 1987-2018

2. YHTEISÖT MUODOSTAVAT YHTEISKUNNAN

- Yksilön identiteetti muodostuu vuorovaikutuksessa muiden kanssa.
- **individualismi – kollektivismi**
  - ääripäät: egoismi – totalitaarinen valtio
- Ihmiset ovat jäseninä erilaisissa yhteisöissä
  - perhe, suku, ystäväpiiri
  - sosiaalinen media
  - työ- ja opiskelupaikan yhteisöt
  - vapaa-ajan yhteisöt, seurakunta, vapaaehtoistoiminta
  - puolueet ja yhdenasianliikkeet.
- **Stereotypiat ovat yksinkertaistavia yleistyksiä.**
- Kansallinen identiteetti saattaa sisältää uskomuksia eli myyttejä.
- Normit ovat sääntöjä, joiden rikkomisesta koituu rangaistus.
- Arvot / perusarvot ovat hyvinä pidettyjä asioita.

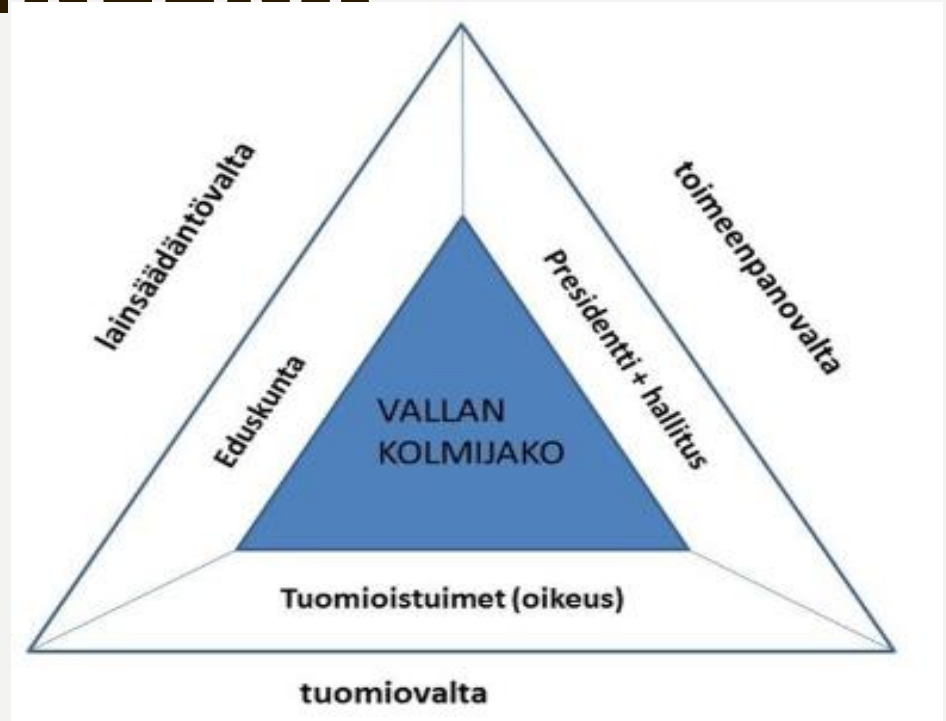
Väestön (yli 15-vuotiaat) koulutusrakenne 1987-2018

- 9 Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa
- 3 Toinen aste
- 4 Erikoisammattikoulutusaste
- 5 Alin korkea-aste
- 6 Alempi korkeakouluaste
- 7 Ylempi korkeakouluaste
- 8 Tutkijakoulutusaste

3. MEDIA VALLAN VÄLINEENÄ

- media = viestimet ja tiedonvälitys
  - digitalisaatio
- Sananvapautta rajoitetaan laeilla, rikoksia ovat esimerkiksi
  - herjaaminen/solvaaminen
  - yksityisyydensuoja
  - vihapuhe
  - uskonrauhan rikkominen
  - sensuuri – propaganda, itsesensuuri
- Toimittajilla on lähdesuoja.
- Medialla on valintojen valtaa, se on **neljäs valtiomahti (vallan vahtikoira)**
  - internet ja kansalaisjournalismi
  - imagon rakentaminen ja hallinta
  - median viihteellistyminen
    - tabloidisaatio
    - dramaattisuus
    - mustavalkoistaminen

ILTA-SANOMAT

★★

Lauantai 26. 4. 1997

IS:n lukija-
KILPAILU

Kenelle
RIDGE

KUULUU?

Sammakkoprofessori
ennustaa yllättävän

KESÄSÄÄN

Yksi koronaan kuollut suomalainen on 75-vuotias yritysjohtaja

John Hartwall kuvattuna vuonna 2007.

Kuva: Lehtikuva/ Eerikki Pokela

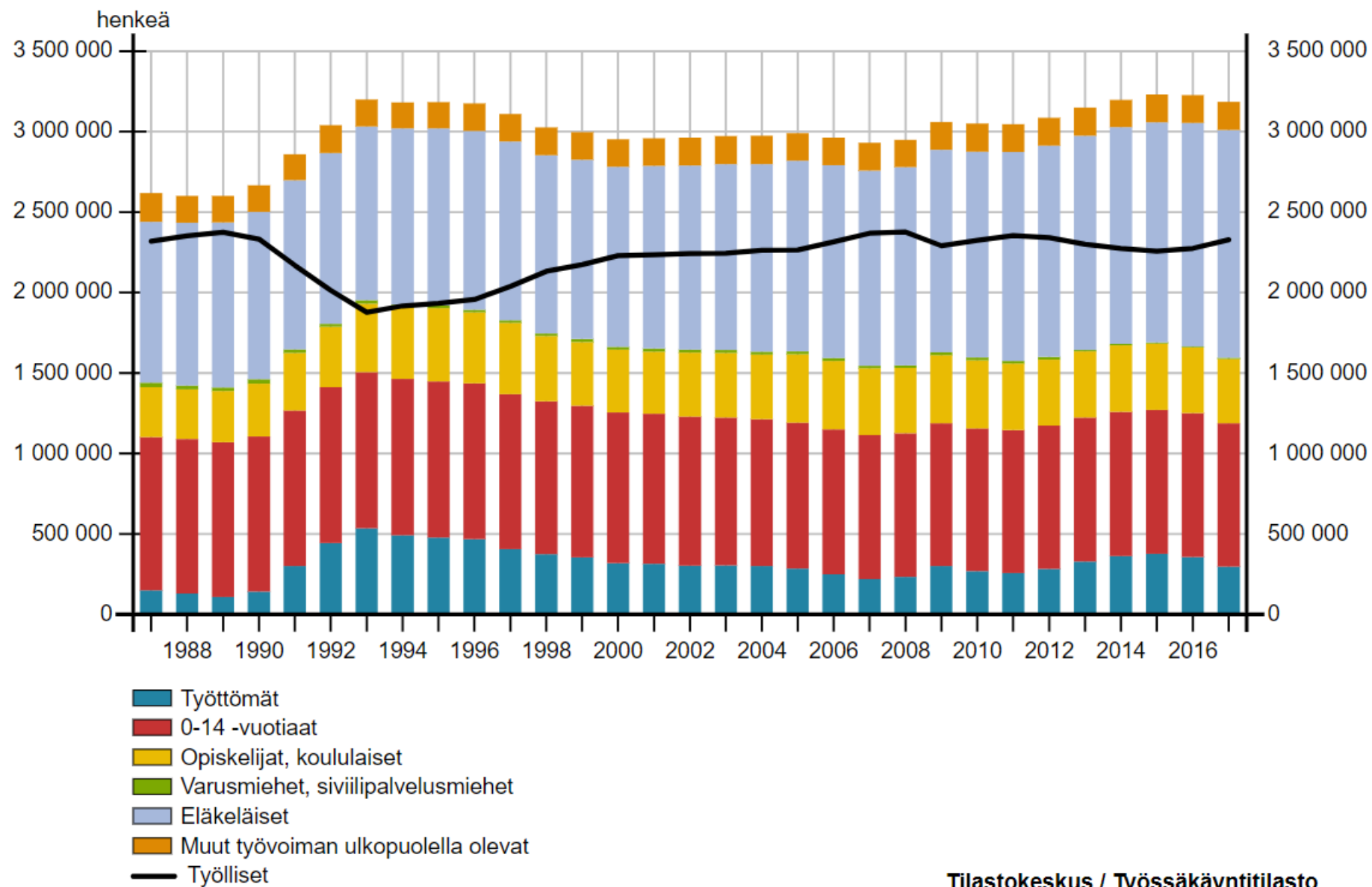

4. VÄESTÖN MUUTTUESSA SUOMI MUUTTUU

- Suomalaisen perheen lapsiluku on n. 1,85.
- Syntyvyyteen vaikuttavat lukuisat eri seikat.
- demografia eli väestötiede
- taloudellinen huoltosuhde = työllisten suhde ei-työllisiin (lapset, opiskelijat, työkyvyttömät, eläkeläiset) (2017=137)
- Eliniänodotteen noususta seuraa kestävyysvaje
  - eläkemenot kasvavat
  - työvoimapula uhkaa
  - veropohja ei ole riittävä.
- selviytyminen
  - maahanmuuttajia lisää
  - opiskeluaikojen lyhentäminen
  - työurien pidentäminen
  - maksujen ja verojen korotus

Väestö pääasiallisen toiminnan mukaan 1987-2017

Työllisten määrä suhteessa työttömiin ja työvoiman ulkopuolella oleviin

4. VÄESTÖN MUTTUESSA SUOMI MUUTTUU

- Suomen kansalaisuuden saa
  - syntymässä
  - hakemuksesta
  - ilmoituksella.
- kaksoiskansalaisuus ja EU-kansalaisuus
- Suomen vähemmistöjä esim.
  - alkuperäiskansa saamelaiset, suomenruotsalaiset, romanit
  - tataarit, juutalaiset
  - virolaiset, venäläiset
  - ulkosuomalaiset

4. VÄESTÖN MUTTUESSA SUOMI MUUTTUU

- maahanmuuttajia ovat:
  - siirtolaiset
  - paluumuuttajat
  - pakolaiset ja turvapaikanhakijat
  - kiintiöpakolaiset
  - Perheenyhdistämisen kautta tulleet
- Monikulturalistisessa maassa lähtökohtana on integrointi ja kotouttaminen.
- Suomessa on syrjintäkielto ja kansalaisten yhdenvertaisuus.
- Rasismia perustellaan biologisilla tai kulttuurisilla eroilla.

Tapaus a

Olen kotimaassani entisen hallituspuolueen nuorisoliiton jäsen. Maassani on tapahtunut sotilasvallankaappaus. Poliisit ovat kuulustelleet ystäviäni, kaksi heistä on kidutettu kuoliaaksi. Sain tietää, että toinen heistä oli ennen kuolemaansa kertonut minusta. Menetin työpaikkani jo kuukausi sitten. Lähdin maasta, koska pelkään henkeni puolesta. Otetaanko minut Suomeen pakolaisena?

Tapaus b

Kotimaani uusi hallitus vainoaa heimoa, johon kuulun. Meitä on teloitettu ja vangittu suurin joukoin. Olin vuoden poliisivankilassa ilman oikeudenkäyntiä. Minuakin kidutettiin. Vanhempani ovat kadoksissa. Koska minulla oli rahaa piilossa, lahjoin viranomaiset ja pakenin naapurimaahan. Hankin sieltä niin pian kuin mahdollista turistiviisumin Suomeen. Pääsenkö Suomeen?

Tapaus c

En pidä maani poliittisesta järjestelmästä. En voi opiskella mitä haluan enkä valitsemallani alalla. Mielestäni maani hallitus on mätä. Sitä paitsi se on alkanut vainota minua sekä muita samoin ajattelevia. Ystäviäni on jo pidätetty ja väitetään, että jotkut heistä on teljetty mielisairaaloihin. Saanko poliittisen turvapaikan Suomesta?

Tapaus d

Minulla ei ole kunnollisia elinmahdollisuuksia kotimaassani. En voi saada koulutusta, elintasoni on hyvin heikko. Maassani miljoonia ihmisiä on vailla työtä. Hallitus ei välitä meistä. Se ajaa vain omaa etuaan. Voinko aloittaa pakolaisena uuden elämän Suomessa?

Tapaus e

Lähdin perheeni kanssa tammikuussa 1986 Saigonista kalastusaluksella Hong Kongiin. Saksalainen rahtialus pelasti meidät helmikuussa merihädästä. Se kuljetti meidät perille, missä jouduimme YK:n pakolaisleirille. Olemme odottaneet leirillä uutta kotimaata pian kaksi vuotta. Meitä ei huolita Hong Kongiin ja Vietnamiin emme voi emmekä halua palata. Pääsemmekö Suomeen?

5. HYVINVOINTIYHTEISKUNTA TOIMII

- **universaali malli** (esim. Pohjoismaat)
  - lähtökohta tasa-arvo ihmisten kesken
  - julkinen sektori huolehtii sosiaaliturvasta
  - tulonjako on tasaista
- **konservatiivinen malli** (esim. Espanja, Italia)
  - perhe ja työpaikka huolehtivat ihmisestä
  - vähän hyvinvointipalveluita
  - kirkon rooli tärkeä (hyväntekeväisyys)
- **liberaali malli** (esim. Yhdysvallat)
  - yksilö vastaa itse itsestään
  - julkinen valta huolehtii vain kaikkein heikoimmista
  - yksityiset vakuutukset tärkeitä
  - suuret tuloerot

5. HYVINVOINTIYHTEISKUNTA TOIMII

- Suomessa **julkinen sektori** (valtio, kunnat, sosiaaliturvarahastot) turvaa perustoimeentulon
  - verotus <—> palvelut ja tulonsiirrot
  - ns. sosiaaliset riskit: esim. sairaus, työtapaturma, työttömyys, raskaus ja synnytys, vanhuus
  - edut: pienet tuloerot, turvallisuus yhteiskuntarauha
- Sosiaaliturva
  - **1. sosiaalivakuutus**
    - lakisääteinen, koskee kaikkia
    - eläke-, sairaus-, tapaturma- ja työttömyysvakuutus
  - **2. sosiaalihuolto**
    - tarveharkintaista
    - esim. toimeentulotuki
  - **3. sosiaaliavustus**
    - esim. lapsilisä

5. HYVINVOINTIYHTEISKUNTA TOIMII

- subjektiivinen oikeus = etu kuuluu kaikille
- terveydenhuolto
- yksityiset palvelutuottajat, palvelusetelit
- sote-uudistus = sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutos
- eläketurva = kansaneläke + ansioeläke
- **kolmas sektori** = järjestöt, yhdistykset, kirkko
- **priorisointi** tarkoittaa hyvinvointipalveluiden tärkeysjärjestykseen asettamista
- kansalaispalkka eli perustulo

PEDANET - TULONSIIRTO

- **Opiskelu** Aloitat opiskelun yliopistossa. Selvitä, millaista tukea ja kuinka paljon voit opiskelua varten saada. Asut vuokra-asunnossa, jonka vuokra on 300€/kk. Oletetaan, että asumistuessa ei ole omavastuuosuutta.
  - Opintotuki = opintoraha 252,76e/kk, opintolainan valtiontakaus (650e/kk)
  - Yleinen asumistuki = 240e/kk (80% hyväksytyistä asumiskuluista)
  - Ateriatuki 1,94e/ateria

PEDANET - TULONSIIRTO

Lapsi tulee taloon

- Mitä avustuksia KELAlta voi saada raskaus ja vauva-aikana? Millä perusteella eri avustuksia myönnetään ja miten niiden suuruus määräytyy?
  - Äitiysavustus = äitiyspakkaus tai 170e
  - Äitiysraha = 105 arkipäivää, tulositonnainen, 28,94e/päivä vähintään
  - Isyysraha = Enintään 54 arkipäivää, tulositonnainen, 28,94e/päivä vähintään
  - Vanhempainraha = 158 arkipäivää, isä tai äiti, tulositonnainen, 28,94e/päivä vähintään
  - Lapsilisä = 94,88e/kk (1.lapsi), sisarkorotukset (viidennestä lapsesta esim. 182,69e)

PEDANET: TYÖTTÖMYYS

Olet jäänyt työttömäksi. Selvitä mitä ovat seuraavilla käsitteillä tarkoitetaan, millä perusteella voit saada kyseisiä tulonsiirtoja ja miten niiden suuruus määräytyy.

- Ansiopäiväraha työssäoloehdon täyttäneille työttömyyskassan jäsenille (esim. kuukausipalkka 2000e/kk
→ ansiopäiväraha 64,19e/pv, 1380,12e/kk)
- Peruspäiväraha työssäoloehdon täyttäneille 33,66 e/pv
- Työmarkkinatuki niille, jotka eivät täytyä työssäoloehto 33,66 e/pv

6. SUOMI – TASA-ARVON MALLIMAA?

- tasa-arvolaki 1987
  - tasa-arvovaltuutettu
  - yhdenvertaisuusvaltuutettu
- naisten **lasikattoilmiö**
- Palveluyhteiskunnassa yli puolet saa toimeentulonsa palveluiden tuottamisesta.
- yhteiskuntaluokan määrittelevät
  - tulot, koulutus, asuinpaikka, kulttuuri, elintaso, oma kokemus
- **syrjäytyminen**
  - syitä: asunnottomuus, työttömyys, päihderiippuvuus, mielenterveysongelmat, yksinäisyys, toivottomuus
  - ”periytyvää”
  - **kannustinloukku**
- Maan eri osat erilaistuvat:
  - **Aluepolitiikka** pyrkii takaamaan kaikille alueille samat mahdollisuudet.
  - **Alueellistaminen** tarkoittaa valtion virastojen ja laitosten sijoittamista ympäri maan.

7. DEMOKRATIOISSA KANSALAISILLA ON OIKEUKSIA

- **Ihmisoikeudet saadaan syntyessä, eikä niitä voi kukaan ottaa pois**
  - vapaudet, perusoikeudet kuuluvat kaikille syntyperään tai varallisuuteen katsomat
  - valistusajattelu → Ranskan vallankumous (1789) ja USA:n itsenäistyminen (1776)
  - demokratia-kansanvalta- alkoi yleistyä 1800-luvulla
  - ihmisoikeuksien julistus vuonna 1948 (YK)
  - **ihmisoikeussopimukset ovat valtioita velvoittavia esim. Euroopan ihmisoikeussopimus**

7. DEMOKRATIOISSA KANSALAISILLA ON OIKEUKSIA

- Kansalaisuus tuo oikeuksia ja velvollisuuksia:
  - Suomen kansalaisen oikeudet lueteltu perustuslaissa (v. 2000):
    - ihmisoikeuksia kansallisella tasolla -> tavoitteena tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden takaaminen
    - **demokratiaoikeudet:** antavat mahdollisuuden vaikuttaa esim. vaalioikeudet ja sananvapaus ovat negatiivisia oikeuksia eli niitä ei voida ottaa kansalaisilta pois
    - **positiivisia oikeuksia** ovat taloudelliset, sivistykselliset ja sosiaaliset oikeudet esim. oikeus käydä koulua, perustulo, vastuu luonnosta
    - **vähemmistöjen oikeudet** on huomioitu: viittomakieli, saamen kieli ja romanikieli

7. DEMOKRATIOISSA KANSALAISILLA ON OIKEUKSIA

- **Perusoikeudet voivat olla uhattuina:**
  - **diktatuureissa** perusoikeuksia ei kunnioiteta → mielipidevangit, sensuuri
  - **Kriisi ja sotatilassa** voimaan tulee **valmiuslaki** ja **puolustustilalaki**: **viranomaisilla oikeus rajoittaa perusvapauksia tarpeen vaatimalla tavalla** esim. **liikkumisvapaus**
  - **tekniikan kehittyminen** --> lisääntynyt valvonta: uhkaako yksityisyyttä?
  - valtio voi perustella oikeuksien rajoittamista eri tavoin: **pandemia, terroriuhka**
- **Kansalaisen velvollisuudet:**
  - **perustuslaissa mainitaan vain yleinen maanpuolustusvelvollisuus**, joka koskettaa kaikkia suomalaisia
  - **asevelvollisuus** koskettaa vain miehiä
  - **velvollisuus noudattaa lakeja, maksaa veroja ja yleinen auttamis- ja todistamisvelvollisuus**

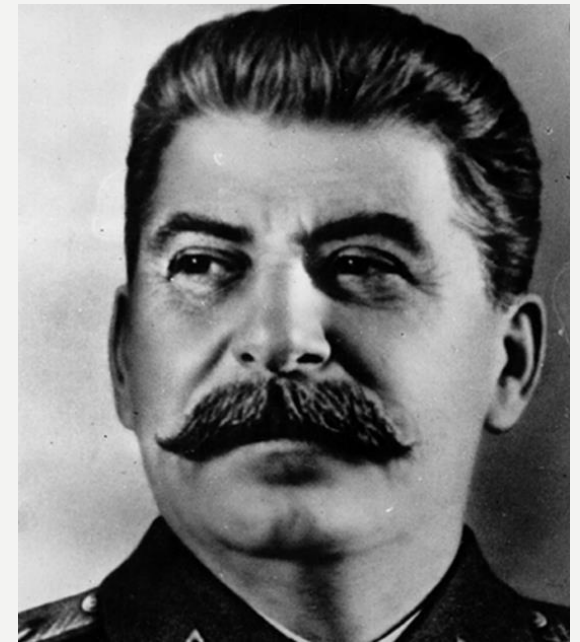

8. ONKO DEMOKRATIA PARAS VALTIOMUOTO?

- Valtio on osa yhteiskuntaa:
  - valtio on ihmisyhteisö, joka käyttää omintakeista ja pysyvää valtaa tietyllä alueella
  - kullakin **omat rajat, väestönsä, johtajat ja symbolit** (lippu ym.)
  - valtion kansalaisuus tavallaan pakkojäsenyys → valtiolla suvereenia määräysvaltaa ja mahdollisuus valvoa kansalaisia jopa pakkokeinoin= **VÄKIVALLAN MONOPOLI**
  - **valtiosääntö** määrittelee sen, miten valtiota johdetaan
  - valtio voi luovuttaa osan vallastaan ulkopuoliselle taholle
    - Suomi liittyi vuonna 1995 EU:n jäseneksi
  - valtio voi jakaa valtaa myös maan sisällä paikallisesti -> maakunnat, kunnat

8. ONKO DEMOKRATIA PARAS VALTIOMUOTO?

- Valtioiden luonne on muuttunut:
  - 1600–1800-luvuilla moni Euroopan valtio oli **MONARKIA**: kuninkaan absoluuttista valtaa
  - 1700 –luvun valitus alkoi kritisoida kuninkaan absolutismia
  - USA:n itsenäistyminen 1776 ja Ranskan vallankumous 1789
  - kuninkaan valtaa alettiin rajata ja siirtää parlamenteille
  - **oikeusvaltioperiaate yleistyi: kansalaisia ei voi tuomita mielivaltaisesti, riippumattomat tuomioistuimet**
  - valta on voitu keskittää yhdelle = **DIKTATUURI**
  - TAI muutamalle harvalle vallankäyttäjälle = **OLIGARKIA**
  - **DEMOKRATIA** takaa kaikille kansalaisille mahdollisuudet osallistua päätöksentekoon syntyperästä, rodusta, varallisuudesta tai sukupuolesta riippumatta.

8. ONKO DEMOKRATIA PARAS VALTIOMUOTO?

- Demokratioita on monenlaisia:
  - **suora eli välitön demokratia:** mahdollista vain pienissä yhteisöissä
  - **edustuksellinen demokratia:** kansa valitsee edustajat tekemään päätöksiä puolestaan esim. kansanedustajat, mepit
  - **demokratia voi olla TASAVALTA tai MONARKIA= KUNINGASKUNTA**
  - osassa vallitsee parlamentarismi = hallituksen nautittava eduskunnan luottamusta tai erottava (poikkeus esim. USA, joka presidenttivaltainen järjestelmä)

8. ONKO DEMOKRATIA PARAS VALTIOMUOTO?

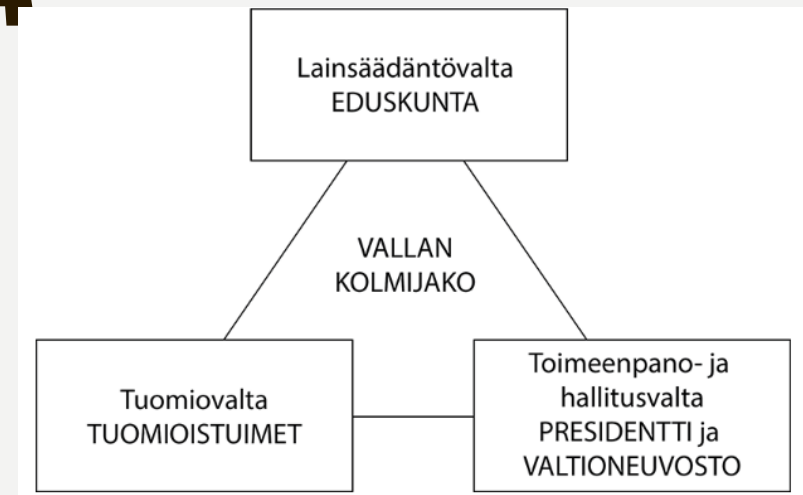
- Demokratiaa arvostellaan ja puolustetaan:
  - päätöksenteon sekavuus, hitaus, erilaisuuden sietäminen, asioiden huono valmistelu jne.
  - toisaalta demokratia antaa mahdollisuuden erilaisille mielipiteille → **OPPOSITIO**
  - demokratia takaa rauhan, koska kansalaisten ajatuksia ei tukahduteta
  - enemmistön tahtoa kunnioitetaan
  - vallankäyttäjät voidaan vaihtaa, jos heihin ei olla tyytyväisiä.

9. VALTAA ON KAIKKIALLA

- Valta on yksilön tai ryhmän kykyä vaikuttaa toisiin ihmisiin ja heidän käyttäytymiseensä
  - valta on ominaisuus
  - valta on molemminpuolista vaikuttamista = SUHDE
  - valta on verkottunut ja sitä on kaikkialla missä on ihmisiäkin
- Vallan lähteet:
  - taloudelliset resurssit: yritykset, pankit
  - aatteet, ideologiat, kulttuuri: kirkko, media
  - lait ja normit: pakkovalta -> poliisi, armeija
  - henkilökohtaiset ominaisuudet esim. karisma
  - valta voi perustua traditioon: vedotaan esim. Jumalaan
  - näkymätön valta? esim. kieleen liittyvä vallankäyttö

9. VALTAA ON KAIKKIALLA

- Tieto ja valta liittyvät yhteen
  - tieto on valtaa
  - mielipiteen muokkaus
  - tiedon tulva -> mikä tieto on luotettavaa? kuka valitsee kansalaisille kerrottavan tiedon?
  - valta voi olla oikeutettua eli **LEGITIIMIÄ**: kansalaiset hyväksyvät vallankäytön
  - valta voi olla **ILLEGITIIMIÄ**: perustuu kansalaisten oikeuksien rajoittamiseen
- Demokratiassa valta on hajautettu:
  - pyrkimys estää vallan keskittyminen
  - lainsäädäntövalta
  - toimeenpanovalta
  - tuomiovalta
- Eri vallan osa-alueet erotettu eri tahoille ettei valta pääse keskittymään (Montesquieu)

10. VAIKUTTAMINEN ON KANSALAISEN MAHDOLLISUUS

- Vaikuttaminen on pyrkimystä muuttaa henkilön, ryhmän tai yhteisön mielipidettä
  - pyrkimystä vaikuttaa päätöksentekoon ja havaittuihin epäkohtiin
  - lisää kansalaisten mahdollisuuksia vaikuttaa oman elinympäristöön, lisää tyytyväisyyttä ja ehkäisee mellakointia ja levottomuuksia
- Vaikuttaa voi:
  - yksin: **äänestäminen, some-vaikuttaminen, kirjoittelu lehtiin**
  - yhdessä: **mielenosoitus, boikotti, tempaus, talonvaltaus, adressit, aloitteet**
  - päätöksiin voi vaikuttaa myös: **kantelu, valitus, oikaisuvaatimus**

10. VAIKUTTAMINEN ON KANSALAISEN MAHDOLLISUUS

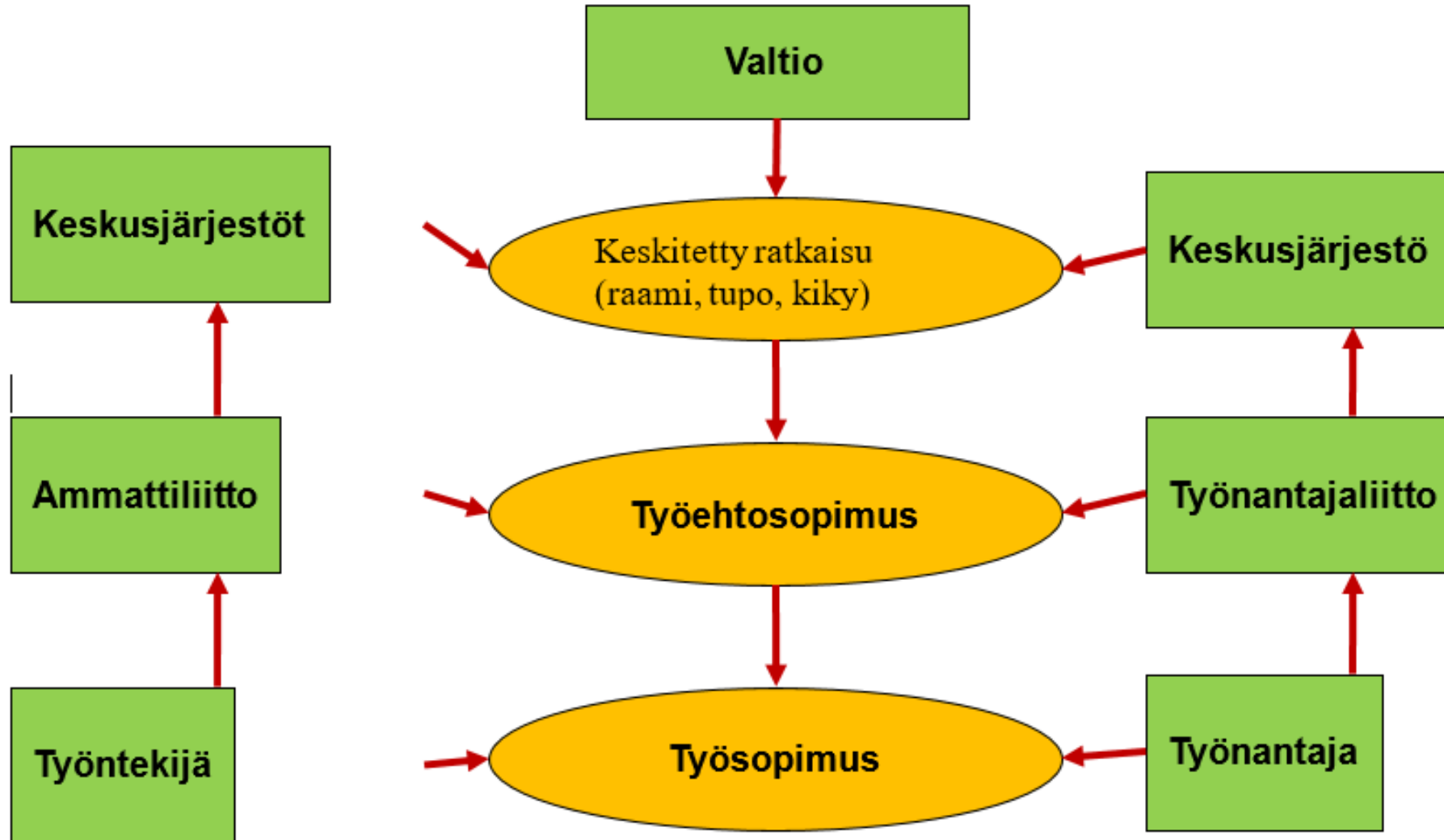
- Kansalaisliikkeet luottavat joukkovoimaan:
  - **Yhden asian liikkeet**; tavoite jonkin tietyn epäkohdan poistaminen tai asian saavuttaminen
  - ympäristöliikkeet
  - käytetään erilaisia painostuskeinoja: **boikotti, suora toiminta**
  - voi johtaa lakien rikkomiseen: saako niin tehdä missään tilanteessa?
- Järjestö- ja puoluetoiminta:
  - **pitkäjänteistä vaikuttamista yhteiskunnan kehitykseen**
  - rahoitus, toimitilat, organisaatio luovat vaikuttamiseen pysyvyyttä ja kestävyyttä
  - yhdistymisvapaus takaa mahdollisuuden perustaa uusia yhdistyksiä ja puolueita
  - 15-vuotias voi liittyä puolueen nuorisjärjestöön
  - 18-vuotias voi liittyä puolueeseen -> jäsenmaksu, mahdollisuus vaikuttaa puolueen linjaan

10. VAIKUTTAMINEN ON KANSALAISEN MAHDOLLISUUS

- **Lobbaaminen** vaikutusmuotona:
  - päätöksentekoon vaikuttamista tietoa jakamalla
  - yhteydenottamista niihin jotka tekevät päätöksiä
  - ei merkitse pakottamista, uhkailua tai lahjontaa

11. KANSALAISJÄRJESTÖT JA ETUJÄRJESTÖT

- Etujärjestöt:
  - pyrkii ajamaan oman ryhmänsä etuja päätöksenteossa esim. työmarkkinajärjestöt
  - toimivat **painostusjärjestöinä** → lakot vahva painostuskeino
  - ammattiliitot toimivat ammatillisten ryhmien etujen ajajina esim. palkka- ja työaikakysymyksissä
  - suurimmat keskusjärjestöt **SAK, STTK ja Akava**: paljon valtaa, koska suuri jäsenmäärä
  - myös työnantajapuoli järjestäytynyt: **EK**
  - suomalaisista palkansaajista noin 70 % kuuluu alansa ammattiliittoon
    - joukkovoima, jäsenedut, perinne
  - TUPO= tulopoliittinen kokonaisratkaisu, jossa mukana kaikki keskusjärjestöt ja valtio: sovitaan tulevista palkankorotuksista
  - liittokohtainen sopiminen yleistä 2000-luvulla
  - paikallinen sopiminen yleistyy jatkossa, TUPOt jääneet pois

11. KANSALAISJÄRJESTÖT JA ETUJÄRJESTÖT

- Yhdistymisvapaus ja sananvapaus mahdollistavat kansalaisjärjestöjen toiminnan
  - Suomessa yli 100 000 erilaista järjestöä
- **perustuvat ihmisten vapaaehtoiseen toimintaan ja haluun vaikuttaa**
- eivät saa valtiolta tukea toiminnalleen → ovat myös valtiosta riippumattomia (**NGO**)
- tekevät merkittävää kasvatus- ja sivistystyötä esim. partioliike, Pelastakaa lapset jne.
- kansalaisjärjestöt tuovat esiin ongelmia joita ei muuten havaittaisi tai osattaisi nähdä
  - erilaisten vähemmistöjen asemaan liittyvät ongelmat, ympäristökysymykset

11. KANSALAISJÄRJESTÖT JA ETUJÄRJESTÖT

- Lakko on työtaistelua:
  - voi olla laajamittainen kuten **YLEISLAKKO**
  - voi olla hetkellinen ja rajattu kuten **PISTELAKKO** tai **ISTUMALAKKO**
  - lakkovaroitus ennen lakon aloittamista → sovittelu mahdollista
  - laitton lakko= **KORPILAKKO** → sanktiot
  - lakolla laajoja taloudellisia vaikutuksia esim. Suomen vientiin
- työnantajapuoli voi käyttää **TYÖSULKUA** painostuskeinona

12. PUOLUEITA JA POLITIKOINTIA

- Puolue on aatteellinen yhdistys:
  - sen taustalla vaikuttaa ideologia: **socialismi, liberalismi, vihreä aate...**
  - se kerää yhteen samalla tavoin ajattelevia ihmisiä
  - se **mahdollistaa vaikuttamisen** päätöksentekoon
  - se tarjoaa väylän yhteiskunnallisen vaikuttamisen huipulle.
- Puolueen suosio mitataan vaaleissa:
  - jokainen puolue haluaa saada mahdollisimman suuren kannatuksen -> valtaa
  - **kannatusta mitataan vaaleissa**
  - puolue voidaan lopettaa jos sen toiminta ei kerää taakseen jäseniä
  - puolue putoaa puolurekisteristä, jos se kaksissa peräkkäisissä eduskuntavaaleissa jää ilman paikkoja.

12. PUOLUEITA JA POLITIKOINTIA

- Puolueen perustaminen
  - tarvitaan **vähintään 5000 täysi-ikäistä kannattajaa**
  - puolueella oltava oma **puolueohjelma**, jossa sen tavoitteet kerrotaan
  - puolueella oltava johtajansa: puheenjohtajat, puoluesihteerit jne.
  - rekisteröity puolue (rp.) oikeutettu PUOLUETUKEEN, jolla toimintaa rahoitetaan.
- Suomessa on **monipuoluejärjestelmä**:
  - **monia pieniä ja keskisuuria puolueita** -> monen puolueen hallitukset tavallisia
  - vuonna 2016 eduskunnassa toimi 8 puoluetta, puolerekisterissä paljon enemmän pikkupuolueita
  - **Iso-Britannia ja USA: kaksipuoluejärjestelmä**
  - **Kiina: yksipuoluejärjestelmä.**

12. PUOLUEITA JA POLITIKOINTIA

- Puolueiden jakolinjat:
  - puolueet perinteisesti jaettu **OIKEISTOON** ja **VASEMMISTOON**
  - poliittinen keskusta?
  - **puolueiden aatteelliset erot hälventyneet, siirtyneet puolueiden sisälle**
  - kaikkia puolueita ei ole helppoa sijoittaa poliittiselle kartalle: Vihreät, perussuomalaiset, RKP
  - **oikeistolaiset eli porvarilliset puolueet ajavat yksilön vapauksia ja yrittäjyyttä, verotuksen keventämistä**
  - **vasemmistolaiset eli sosialistiset puolueet tukeutuvat työmarkkinajärjestöihin; ne ajavat hyvinvointivaltion tukemista verovaroin ja pyrkivät pienentämään tuloeroja verotuksen keinoin**
  - populistiset puolueet kosiskelevat kansan syviä rivejä iskulausein ja yksinkertaistuksin
  - kussakin puolueessa voidaan havaita vanhoillinen (konservatiivinen) akseli ja uudistusmielinen (liberaali) akseli
  - **puolueet ovat yleispuolueita: pyrkivät tarjoamaan kaikille kaikkea**
  - aatteelliset erot ovat pienentyneet -> erot näkyvät arjen päätöksissä
  - puolueet keskiluokkaistuvat kuten äänestäjätkin
  - kansalaisilta vaaditaan politiikan lukutaitoa.

13. PÄÄTTÄJÄT VALITAAN VAALEILLA

- Vaalien merkitys demokratiassa:
  - kansalaiset valitsevat vallankäyttäjät ja lainsäätäjät
  - valta voi myös vaihtua!
  - vaalien jälkeen ihmiset luovuttavat vallan valituille luottamushenkilöille
  - vaaleissa mitataan puolueiden kannatus (vrt. gallup)

13. PÄÄTTÄJÄT VALITAAN VAALEILLA

- Suhteellinen ja enemmistövaalitapa:
  - **suhteellisessa vaalitavassa** puolueet saavat paikkoja suhteessa niiden kannatukseen
    - puolueen merkitys korostuu yksittäistä ehdokasta enemmän
    - **vaaliliitot** tavallisia eri puolueiden kesken
    - ääni ei mene koskaan hukkaan, vaan hyödyttää puoluetta
    - suurille paljon, pienille vähän paikkoja
    - johtaa usein monen puolueen hallitukseen koska monia tasavahvoja puolueita
    - Suomessa eduskunta-, kunnallis- ja europarlamenttivaalit ovat suhteelliset
  - **enemmistövaalissa** maa on jaettu pieniin vaalipiireihin, joista valitaan eniten ääniä saanut
    - ehdokkaan persoona korostuu puoluetta enemmän
    - johtaa usein **kaksipuoluejärjestelmään**: Iso-Britannia
    - toinen valtapuolue hallitusvastuussa, toinen oppositiossa
    - pienet puolueet jäävät usein ilman omia edustajia ja valtaa.

13. PÄÄTTÄJÄT VALITAAN VAALEILLA

- **Äänioikeutettuja ja vaalikelpoisia** ovat
  - kaikki **viimeistään vaalipäivänä 18 vuotta** täyttäneet kansalaiset
  - kunnallisvaaleissa myös Pohjoismaiden ja EU-maiden kansalaiset ovat äänioikeutettuja, jos he ovat asuneet maassa määrätyn ajan
  - **presidentinvaalissa** vaalikelpoisia ovat vain **syntyperäiset Suomen kansalaiset**
  - yleinen ja yhtäläinen äänioikeus -> kullakin täysi-ikäisellä yksi ääni käytössä
  - **varallisuus, sosiaalinen asema tms. ei vaikuta äänioikeuteen**
  - vaaleissa on vapaus äänestää (vaalisalaisuus) ketä haluaa eikä sitä tarvitse kertoa kellekään.

13. PÄÄTTÄJÄT VALITAAN VAALEILLA

- Aktiiviset ja passiiviset suomalaiset
  - äänestyspakko joissakin maissa → sopiiko demokratiaan?
  - kaikki eivät äänestä vaaleissa → auttaisiko äänestysikään laskeminen 16 vuoteen?
  - maaseudulla äänestetään vilkkaammin kuin kaupungeissa (velvollisuus?)
  - ikääntyneet ja keski-ikäiset äänestävät nuoria vilkkaammin → saavat omia ehdokkaitaan läpi ja asioitaan ajettua
  - suosituin vaali on presidentinvaali
  - laiskimmin äänestetään europarlamenttivaaleissa
  - vaalit järjestetään säännöllisin väliajoin
  - vaalissa käytetään **suhteellista vaalitapaa** (Victor d'Hondt)
    - kullekin ehdokkaalle lasketaan saatujen äänien perusteella vertausluku, joita vertaillaan keskenään ja valitaan sovittu määrä esim. eduskuntaan: Suomi on jaettu vaalipiireihin.

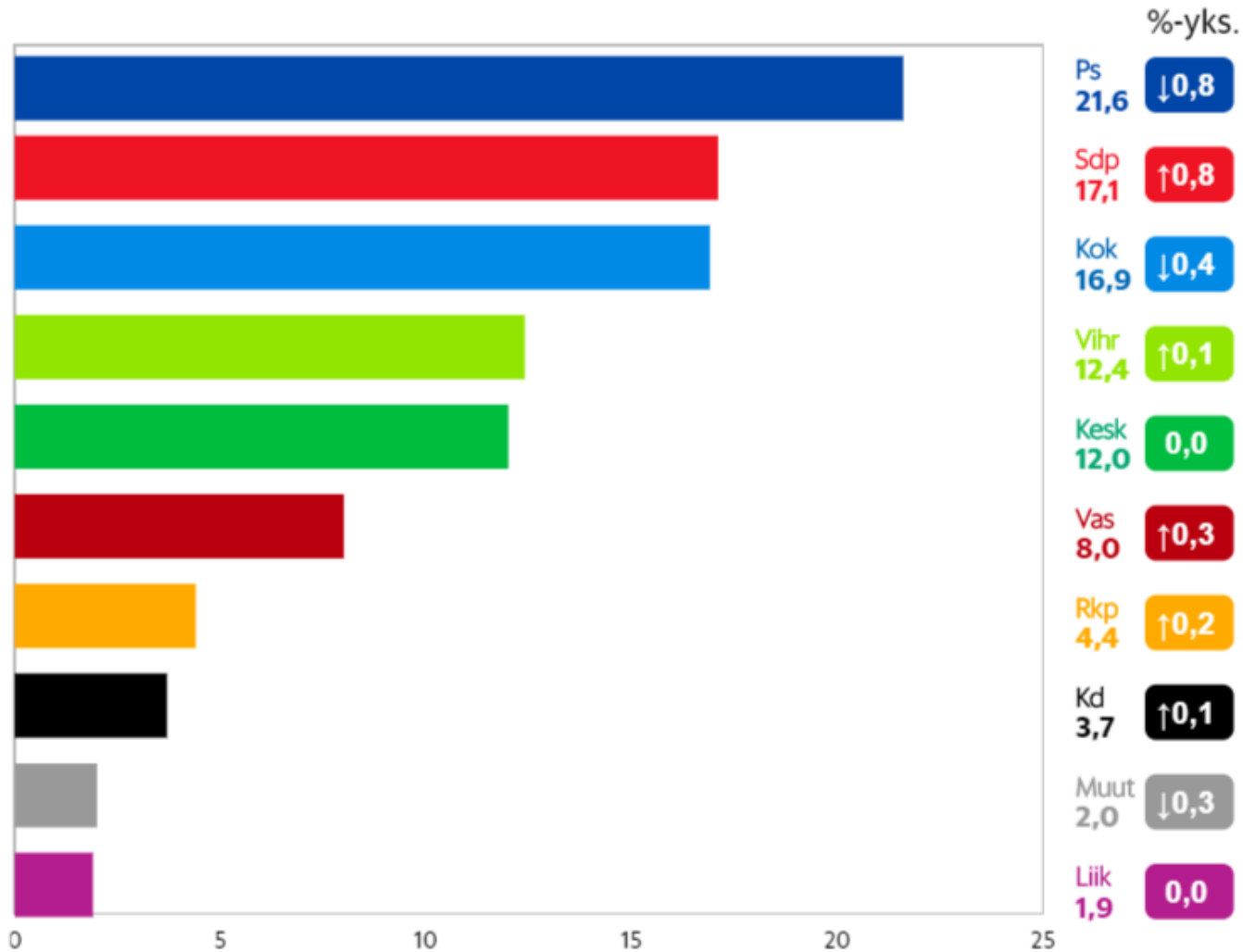
13. PÄÄTTÄJÄT VALITAAN VAALEILLA

- Vaalien lisäksi järjestetään tarvittaessa **neuvoa-antavia kansanäänestyksiä**:
  - vuonna **1931 kieltolaista**
  - vuonna **1994 EU-jäsenyydestä**
  - kunnalliset kansanäänestykset yleisempiä esim. kuntaliitoksesta.

Vaalit Suomessa

	Kunnallisvaalit	Eduskuntavaalit	Europarlamentti-vaalit	Presidentinvaalit
Vaalikausi	Neljä vuotta	Neljä vuotta	Viisi vuotta	Kuusi vuotta
Vaalitapa	Suhteellinen	Suhteellinen (pl. Ahvenanmaa – yksinkertainen enemmistövaali)	Suhteellinen	Suora kansanvaali, enemmistövaali – tarvittaessa kaksivaiheinen
Vaalipiiri	Kunta	Suomi jaettu 13 vaalipiiriin	Koko Suomi yksi vaalipiiri	Koko Suomi yksi vaalipiiri
Äänioikeus	Äänioikeutetut täysi-ikäiset kuntalaiset + kunnassa riittävän pitkään asuneet ei-kansalaiset	Täysi-ikäiset Suomen kansalaiset	Täysi-ikäiset Suomen kansalaiset + EU:n jäsenvaltioiden kansalaiset, jotka asuvat Suomessa	Täysi-ikäiset Suomen kansalaiset
Vaalikelpoisuus	Äänioikeutetut kuntalaiset, jotka eivät ole vajaavaltaisia	Äänioikeutetut Suomen kansalaiset, jotka eivät ole vajaavaltaisia	Äänioikeutetut Suomen kansalaiset, jotka eivät ole vajaavaltaisia (koskee EU-maiden kansalaisia, joilla äänioikeus Suomessa)	Syntyperäiset Suomen kansalaiset
Valitaan	13-85 kunnanvaltuutettua (asukasluku vaikuttaa määrään)	200 kansanedustajaa – määrä vaihtelee vaalipiireittäin	13 euro- parlamentaarikkoa eli meppiä	Yksi presidentti
Ketkä saavat asettaa ehdokkaita	Rekisteröidyt puolueet tai niiden vaaliliitot + vähintään 10 hengen valitsijayhdistykset ja niiden yhteislistat	Rekisteröidyt puolueet tai niiden vaaliliitot + vähintään 100 hengen valitsijayhdistykset ja niiden yhteislistat	Rekisteröidyt puolueet tai niiden vaaliliitot + vähintään 2 000 hengen valitsijayhdistykset ja niiden yhteislistat	Rekisteröidyt puolueet, joilla vähintään yksi kansanedustaja eduskunnassa + vähintään 20 000 hengen valitsija- miesyhdistykset

HS-gallup, maaliskuu 2020

Fakta

Näin tutkimus tehtiin

■ Kantar TNS teki HS:n toimeksiannosta tutkimuksen, jossa selvitettiin puolueiden eduskuntavaalikannatusta. Tutkimusaineisto kerättiin 15.2.- 13.3.2020.

■ Tutkimusta varten haasteltiin 2 234 henkeä.

■ Otos edustaa Suomen 18 vuotta täyttänyttä väestöä pois lukien Ahvenanmaan maakunnassa asuvat.

■ Puoluekannatusarvio on laadittu tarkastelemalla yhdessä haastattelussa saatuja vastauksia sekä vaalitulastoja viime eduskuntavaaleista.

■ Tutkimuksen virhemarginaali on 2,1 prosenttiyksikköä suuntaansa suurimpien puolueiden kohdalla.

14. KUNTA LÄHELLÄ KANSALAISIA

- Suomi jakautuu yli **300 erikokoiseen kuntaan**, joista 107 on kaupunkeja (vuonna 2016).
- Kunta on itsehallinnollinen yksikkö → **oma päätäntävalta + verotusoikeus alueellaan**.
- Jokainen on jonkun kunnan jäsen = **pakkojäsenyys**: yleensä pysyvä asuinpaikka määrää kotikunnan.
- Tehtävät:
  - Kuntalaki määrittelee kunnalle:
    - **pakollisia eli lakisääteisiä tehtäviä**: esim. esiopetus, peruskoulu, sosiaali- ja terveyspalvelut, kaavoitus ja palontorjunta
    - **vapaaehtoisia tehtäviä**: kulttuuri- opetus- ja monet urheiluun liittyvät palvelut: lukio, uimahalli ym.
    - Kunta voi suoriutua tehtävistään **yksin tai yhteistyössä** toisten kuntien kanssa: kuntayhtymä.

YLIVIESKA

KALLIO

peruspalvelukuntayhtymä

14. KUNTA LÄHELLÄ KANSALAISIA

- Päätöksenteko:
  - **ylin päättävä elin on kunnanvaltuusto:** koko vaihtelee kunnan asukasluvun mukaan, valitaan kunnallisvaaleilla 4 vuodeksi kerrallaan → budjetti, kunnallisvero, kaupunginjohtajan, hallituksen ja lautakuntien jäsenten valinta
  - **kunnanhallitus käyttää toimeenpanovaltaa:** se valmistelee ja panee toimeksi valtuuston tekemiä päätöksiä
  - **lautakunnat:** valmistelevat ja tekevät itsenäisiä päätöksiä hyödyntäen kuntalaisten asiantuntemusta
  - kunta itse päättää, mitä lautakuntia se tarvitsee (kiintiöperiaate)
  - kunnan- (kaupungin-)johtaja on ylin virkamies, joka valitaan ja voidaan erottaa valtuuston päätöksellä

Kaupunginjohtaja (pormestari)

- **kunnan ylin viranhaltija, hallinnon johtaja**
- **oikeus puhua kunnan puolesta**
- **pormestari on luottamustoimi, johon valitaan vaaleilla**

Valtuusto päättää...

- **hallituksen kokoonpanosta**
- **lautakuntien kokoonpanosta**
  - **talousarviosta**
  - **kunta- ja kiinteistöveroprosentista**
- **eri maksujen perusteista**
- **yleis- ja asemakaavasta**

Hallitus

- **vastaa kunnan hallinnosta ja taloudesta**
- **edustaa kuntaa ja valvoo sen etuja**
  - **valmistelee valtuuston käsiteltäväksi tulevat asiat**
- **toimeenpääntee valtuuston päätökset**

Lautakunnat

vastaavat kuntien varsinaisesta palvelutuotannosta

Viranhaltijat ja toimenhaltijat

14. KUNTA LÄHELLÄ KANSALAISIA

- Talous:

- **kunnallisvero tärkein tulonlähde kunnalle**: veroprosentti vaihtelee kunnittain, valtuusto päättää vuosittain
- **kiinteistövero ja yhteisövero + erilaiset maksut kunnalle tuovat tuloja**
- kunta voi ottaa velkaa
- **suurin menoerä terveyst- ja sosiaalipalvelut esim. terveyskeskus, vanhainkoti**
- koulutus- ja sivistysmenot: esiopetus + peruskoulu
- kunta saa **valtionosuuksia**, jonka se saa itse käyttää haluamallaan tavalla.

- Kuntaliitokset:

- kuntien määrä laskenut Suomessa 2000-luvulla kuntaliitosten ansiosta
- tavoite palveluiden turvaaminen ja rahansäästö
- kuntaliitokset herättävät ristiriitaisia tunteita: usein kunnallinen neuvonta-antava kansanäänestys päätöksen takana: pelkona palveluiden kaikkoon ja demokratian kaventuminen

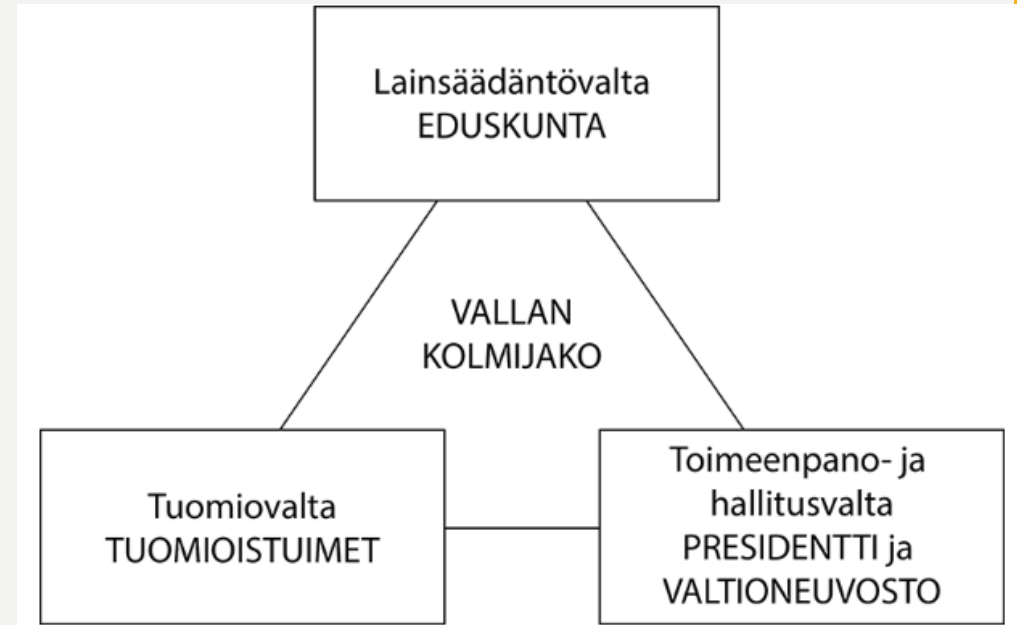
14. KUNTA LÄHELLÄ KANSALAISIA

- Kuntalainen voi:
  - käyttää kunnan tarjoamia palveluita
  - osallistua päätöksentekoon valtuustossa tai lautakunnassa
  - tehdä aloitteita kunnan kehittämiseksi
  - Tehdä kanteluita ja oikaisuvaatimuksia päätöksistä
  - osallistua kunnallisvaaleihin äänestämällä tai asettumalla itse ehdolle vaaleissa.
  - monissa kunnissa toimii erillinen nuorisovaltuusto (nuva).

15. EDUSKUNTA KANSANVALLAN TOTEUTTAJANA

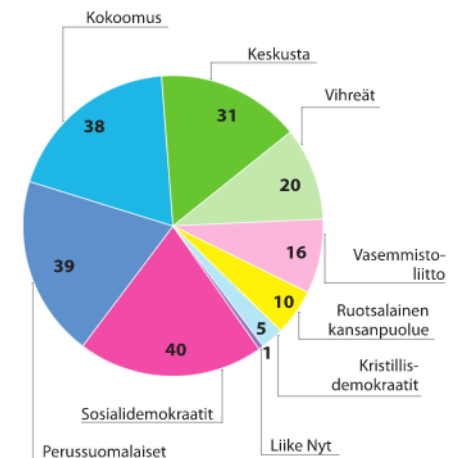
- Vuonna 1906 uudistus; säätyvaltiopäivien tilalle tuli eduskunta
- **200 kansanedustajaa, toimikausi 4 vuotta**
- Maa on jaettu vaalipiireihin (13kpl), joista valitaan edustajat suhteessa väkilukuun (Ahvenanmaa poikkeus- aina 1 kansanedustaja).
- Eduskunta edustaa **välillistä demokratiaa**.
- Keskeiset tehtävät:
  - tärkein tehtävä on **säätää uudet lait** = lainsäädäntövalta: laki saa alkunsa kansanedustajan lakialoitteesta, hallituksen esityksestä tai kansalaisaloitteesta
  - päättää vuotuisesta **budjetista = tulo- ja menoarvio**
  - valitsee pääministerin
  - vahvistaa eli ratifioi ulkopoliittiset sopimukset
  - päättää sodasta ja rauhasta presidentin kanssa
  - edustaa Suomen kansaa
  - tärkeä keskustelufoorumi.

15. EDUSKUNTA KANSANVALLAN TOTEUTTAJANA

- Työskentelytavat:
  - presidentti avaa toiminnan eli valtiopäivät
  - työtä johtaa ja suunnittelee puhemies + 2 varapuhemiestä
  - **eduskuntaryhmät** = puolueet → ryhmäkuri?
  - **valiokunnat**, joihin jakaudutaan ammatillisen osaamisen ja kiinnostuksen mukaan
  - suuri valiokunta = EU-valiokunta (25 kansanedustajaa mukana)
  - **täysistunnot** ovat julkisia kokouksia ja niissä päätetään äänestämällä esim. lait.
  - **Oppositio** = Niiden eduskuntapuolueiden kansanedustajat, jotka eivät ole hallituksessa

Eduskuntaryhmät vuoden 2019 vaalien jälkeen, kansanedustajien määrä

15. EDUSKUNTA KANSANVALLAN TOTEUTTAJANA

- Kansanedustajan asema:
  - kukin kuuluu **oman puolueensa** muodostamaan **eduskuntaryhmään**
  - kansanedustajan tulee esiintyä arvokkaasti ja muita kunnioittaen (kielenkäyttö)
  - saa käyttää puhuessaan **suomea tai ruotsia**
  - voidaan eduskunnan päätöksellä erottaa (rikoksen takia)
  - **ei ole vastuussa äänestäjilleen esim. vaalilupauksista**
  - ei ylärajaa toimikausissa
  - kansanedustaja **voi tehdä aloitteita:** esim. laki-, raha-, asia- tai toivomusaloite
  - kansanedustaja voi tehdä ministereille kirjallisia ja suullisia kysymyksiä (kyselytunti)
  - vähintään 20 kansanedustajaa voi jättää hallitukselle **välikysymyksen (oppositio).**

Eduskunnan valiokunnat 2019–2022:

Suuri valiokunta

Perustuslakivaliokunta

Ulkoasiainvaliokunta

Valtiovarainvaliokunta

Hallintovaliokunta

Lakivaliokunta

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Puolustusvaliokunta

Sivistysvaliokunta

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta

Talousvaliokunta

Tulevaisuusvaliokunta

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

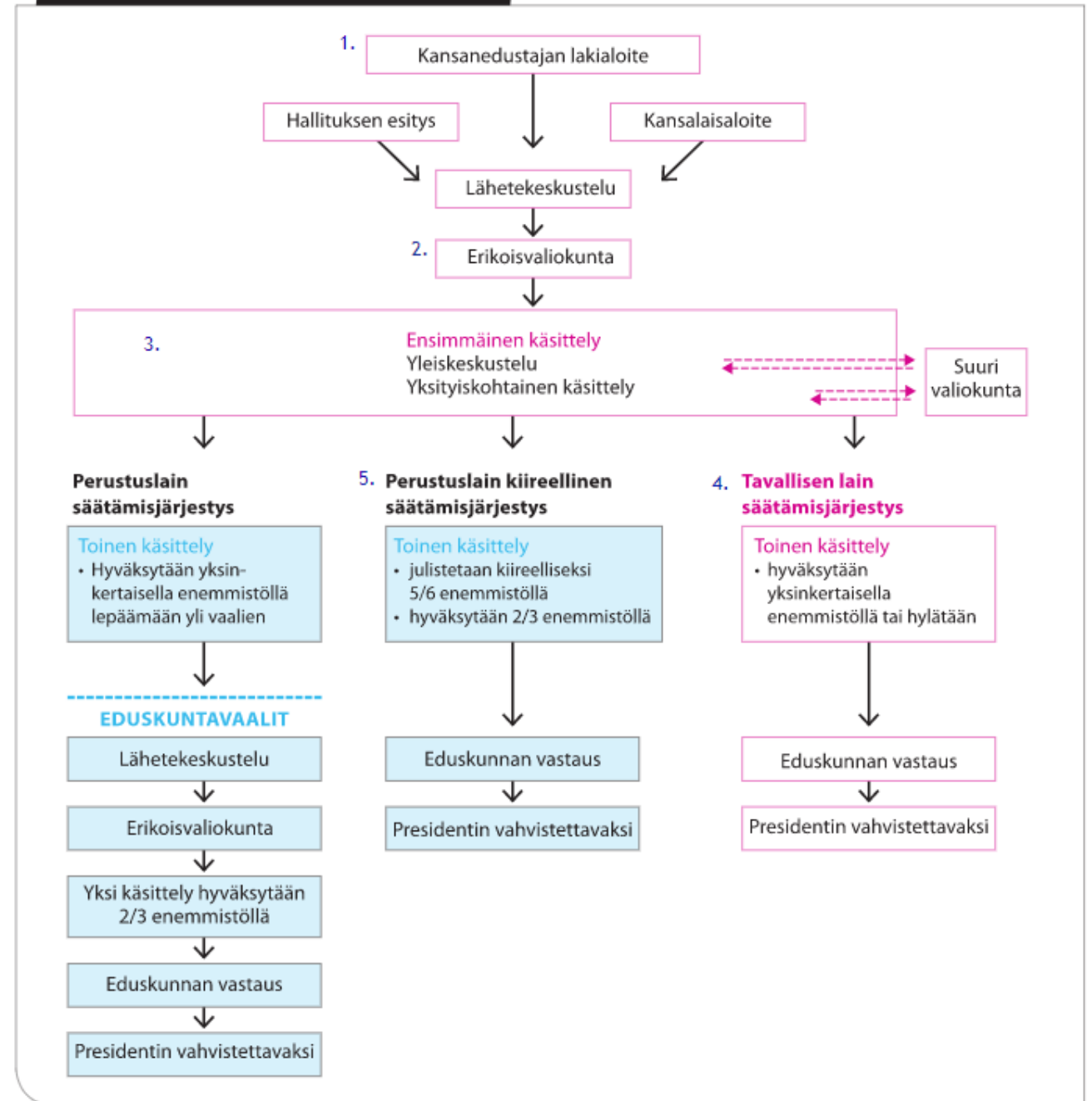
Ympäristövaliokunta

Tarkastusvaliokunta

Tiedusteluvalvontavalio

Valiokuntia on yhteensä 17. Valiokunnissa on 17 jäsentä, paitsi valtiovarainvaliokunnassa, jossa on 21 kansanedustajaa ja suuressa valiokunnassa, jossa on 25 kansanedustajaa.

Lain synty

16. VALTIONEUVOSTO JOHTAA MAAN POLIITTISTA ELÄMÄÄ

- valtioneuvosto = pääministeri + muut ministerit
- hallitus = valtioneuvosto + presidentti
- Hallituksen synty:
  - yleensä eduskuntavaalien jälkeen hallitus vaihtuu
  - hallitusneuvottelut suurimman puolueen johdolla.
  - hallitustunnustelija suurimmasta puolueesta: tavoitteena enemmistöhallitus
  - myös vähemmistö- yhteis- ja virkamieshallituksen mahdollisia
  - eduskunta valitsee äänestämällä uuden pääministerin
  - presidentti muodollisesti nimittää ja myöntää eron edelliselle hallitukselle

16. VALTIONEUVOSTO JOHTAA MAAN POLIITTISTA ELÄMÄÄ

- Hallituksen tärkeimmät tehtävät ja työskentelytavat:
  - Hallitus käyttää korkeinta toimeenpanovaltaa → **valmistelee budjetin, pääministeri johtaa EU-politiikkaa, uudet lait usein hallituksen esityksiä.**
  - **Pääministeri osallistuu sekä sisä- että ulkopolitiikkaan** esim. EU-huippukokouksiin. Presidentin valtaa on vähennetty ja pääministerin lisätty. Pääministeri toimii presidentin sijaisena.
  - **yleisistunnossa:** päätöksiä pääministerin johdolla kollegiaalisesti
  - **presidentinesittelyssä:** presidentti päättää muodollisesti ministerien esityksien pohjalta
  - **iltakoulussa:** epävirallinen ja muita istuntoja valmisteleva kokous
  - budjettiriihessä: päätetään uuden budjetin päälinjoista

16. VALTIONEUVOSTO JOHTAA MAAN POLIITTISTA ELÄMÄÄ

- Hallituksen eroaminen
  - jos se saa eduskunnalta **välikysymysäänestyksessä epäluottamuslauseen** (parlamentarismin periaate) = POLIITTINEN VASTUU
  - aina **eduskuntavaalien jälkeen**
  - **jos pääministeri eroaa -> koko hallitus vaihtuu**
  - jos ministeri syyllistyy rikokseen = JURIDINEN VASTUU
  - ministeriä koskeva syyte käsitellään valtakunnanoikeudessa

17. TASAVALLAN PRESIDENTTI JA VALTIONHALLINTO

- Suomi on tasavalta -> presidentti vuodesta 1919 alkaen
  - valituksi voi tulla vain **syntyperäinen suomen kansalainen**
  - **toimikausi 6 vuotta (max. 2 kautta peräkkäin → 12 vuotta)**
  - suora kaksivaiheinen kansanvaali: puolueiden ja valitsijayhdistysten ehdokkaat
  - **tärkein tehtävä on johtaa Suomen ulkopolitiikkaa → valtiovierailut**
  - toimeenpano- ja lainsäädäntövalta: **lakien vahvistaminen, presidentinesittelyt**
  - muodollisia valtaoikeuksia: virkanimitykset, hallituksen erottaminen/nimitys, valtiopäivien avaaminen, puolustusvoimien ylipäällikkyyys jne.
  - armahdusoikeus, arvonimet, virkojen nimitykset
  - voidaan asettaa syytteeseen maan- tai valtiopetoksesta → valtakunnanoikeus
  - **Suomi luopui vahvasta presidentistä vuoden 2000 perustuslaissa**
    - valtaa on siirretty pääministerille ja eduskunnalle, esim. EU-asiat.

17. TASAVALLAN PRESIDENTTI JA VALTIONHALLINTO

- Valtionhallintoa tarvitaan toteuttamaan poliittisen johdon kuten hallituksen ja eduskunnan tekemiä päätöksiä
  - valtionhallinto jakautuu keskus-, alue- ja paikallishallintoon
  - EU muodostaa ylikansallisen tason
  - Ahvenanmaalla poikkeuksellinen asema: itsehallinnollinen maakunta
  - kotiseutuoikeus, ruotsinkielisyys, demilitarisoitu asema ja maakuntapäivät.

18. SUOMI ON OIKEUSVALTIO

- Oikeusjärjestys muodostuu:
  - voimassa olevista laeista
  - oikeuslaitoksesta: käräjäoikeudet → hovioikeudet → Korkein oikeus
  - lait muuttuvat yhteiskunnan ja arvojen muuttuessa
  - ennen rangaistavista asioista voi tulla sallittuja, uusia kieltoja voidaan säätää laeilla
- Oikeusnormit pitävät sisällään kaikki lait ja säädökset:
  - luovat normeja, käyttäytymismalleja kansalaisille
  - osa on ehdottomia, osaan pakko jättää soveltamisen varaa
  - voivat olla kirjoittamattomia; perustuvat tavanomaiseen oikeuteen
- Oikeuslaitoksen tehtävänä
  - selvittää rikoksia
  - käyttää tuomiovaltaa.

18. SUOMI ON OIKEUSVALTIO

- Suomi on oikeusvaltio:
  - Kansalaisella oikeusvaltion turva: **asia käsiteltävä viipymättä ja asiallisesti tuomioistuimessa, oikeus puolustautua ja saada oikeusapua.**
  - Jokaisella on **oikeus hakea muutosta oikeuden tekemään päätökseen.**
  - Toisaalta kansalaisilla on yleinen **todistamisvelvollisuus**, josta voi kieltäytyä vain lähiomaista koskevassa asiassa.
  - **15-vuotias on rikosoikeudellisessa vastuussa teoistaan.**
  - Kansalaisten on voitava luottaa oikeuslaitoksen puolueettomuuteen ja asiantuntijuuteen.
  - Suomessa on esitetty vaatimuksia rangaistusten tiukentamiseksi.
  - **Rangaistukset ovat sakkoja tai vankeutta:** pisin on elinkautinen, josta voi hakea armahdusta 14 vuoden jälkeen presidentiltä tai Helsingin hovioikeudelta.
  - Vankimäärä ei ole kasvanut viime vuosina.

18. SUOMI ON OIKEUSVALTIO

- Poliisi valvoo lakien noudattamista, yleistä järjestystä ja auttaa rikosten tutkinnassa (esitutkinta).
  - paikallis- keskusrikospoliisi ja suojelupoliisi (SUPO)
- Poliisitoimi on kansainvälistynyt rikollisuuden myötä: Europol, Interpol.
- Poliisi saa käyttää perusoikeuksia rajoittavia pakkokeinoja rikosten selvittämiseksi:
  - pidättäminen, kotietsintä, dna-testi, telekuuntelu, matkustuskielto jne.
  - pakkokeinoille oltava vahvat perusteet.

